

co najmniej od czasów Soboru Watykańskiego II, a zarzuty czy podejrzenia o istnienie takich motywów przy podpisywaniu konkordatu są bardziej nawykiem myślowym, niż obawami mającymi podstawę w zapisach konkordatowych. Wystarczy chociażby przeczytać zapis art.22, ust.1, mówiący o działalności charytatywnej. I jeśli ten sposób prawny, jakim jest zawiercie umowy międzynarodowej może być w opracowaniu konkretnych rozwiązań kwestii bardziej przydatny niż np. droga ustawowa, to także po to, aby mogły z tych rozwiązań korzystać wszystkie Kościoły działające w Polsce.

Warszawa, 18.06.1994

Ks. Józef Krukowski

AUTENTYCZNA INTERPRETACJA KOŚCIELNYCH USTAW POWSZECHNYCH

1. Najogólniej mówiąc interpretacja, czyli wykładnia ustaw jest to czynność myślowa zmierzająca do ustalenia treści normy zawartej w danym przepisie prawnym. Zazwyczaj norma jest zawarta w jednym przepisie prawnym; może być również zawarta w części danego przepisu lub w kilku przepisach prawnych. Potrzeba wykładni zachodzi zwłaszcza wtedy, gdy powstaje wątpliwość co do ustalania właściwego znaczenia normy zawartej w obowiązującym przepisie prawnym. Bywają bowiem takie sytuacje, w których organ stosujący prawo lub osoba prywatna poszukująca sensu przepisów prawnych napotyka trudności w ustaleniu właściwego, czyli takiego znaczenia normy, jakie chciał jej nadać prawodawca. W celu

usunięcia wątpliwości trzeba zastosować odpowiednie dyrektywy, czyli reguły wykładni.

Ze względu na autora wyróżnia się trzy rodzaje wykładni: 1) wykładnię naukową, której dokonują osoby prywatne cieszące się autorytetem w nauce prawa; 2) wykładnię urzędową, czyli praktyczną, której dokonują organy sądowe lub administracyjne w celu zastosowania normy do konkretnej sytuacji; 3) wykładnię autentyczną, której dokonuje sam prawodawca lub upoważniony do tego organ. Zdarzają się takie sytuacje, w których nawet po użyciu dyrektyw interpretacyjnych przez ekspertów wysuwane są różne — co najmniej dwie — opinie co do właściwego znaczenia normy zawartej w tym samym przepisie prawnym, mimo że właściwe znaczenie normy może być tylko jedno. Zachodzi wówczas potrzeba dokonania wykładni autentycznej.

2. Zgodnie z kan. 16 § 1 KPK 1983, wykładni autentycznej ustaw kościelnych może dokonać prawodawca i ten, komu władza autentycznej wykładni prawa została przez niego powierzona. Z woli najwyższego prawodawcy kościelnego istnieje specjalny organ upoważniony do dokonywania autentycznej wykładni tekstów prawa kanonicznego. Na mocy Konstytucji Ap. Jana Pawła II „*Pastor Bonus*” z dnia 28 czerwca 1988 r., władzę tę posiada *Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis* — *Papieska Rada do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych* (= *Rada Interpretacyjna*)¹. Rada ta nie jest pierwszym tego typu organem w strukturze Kościoła powszechnego. Ma ona korzenie w wielowiekowej tradycji kościelnej.

Bezpośrednimi poprzednikami Rady Interpretacyjnej były instytucje noszące nazwę komisji, a mianowicie: „*Papieska Komisja do Autentycznej Interpretacji KPK*”, utworzona na mocy Motu proprio Jana Pawła II *Recognitio Iuris Canonici* Codice z 2 stycznia 1984 r., która zastąpiła „*Papieską Komisję do Rewizji KPK*”, utworzoną przez pap. Jana XXIII 28

¹ AAS 80 (1988) 841—863; *Communicationes* 20(1988) 52—53.

marca 1963 r.². Komisja ta z kolei zajęła miejsce ustanowionej przez pap. Benedykta XV w 1917 r. „Papieskiej Komisji do spraw Autentycznej Interpretacji KPK”³ oraz późniejszej „Papieskiej Rady ds. Interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II”⁴.

Rada Interpretacyjna, jak wszystkie dykasteria Kurii Rzymskiej, jest organem powstałym w wyniku dekoncentracji władzy prymacjalnej Biskupa Rzymu⁵, który jako następca Piotra posiada władzę najwyższą, pełną, zwyczajną i własną w całym Kościele powszechnym (kan.333). Rada ta należy do organów wyposażonych we władzę zwyczajną zastępczą; istnieje więc na sposób stały, lecz podejmuje decyzje nie w imieniu własnym, ale w imieniu Biskupa Rzymu w granicach kompetencji określonych w art. 154–158 Konstytucji *Pastor Bonus*.

Głównym zadaniem Rady Interpretacyjnej jest dokonywanie autentycznej wykładni ustaw kościelnych, obowiązującej z mocą ustawy (kan.16 § 2). Zadanie to w sposób ogólny zostało jej powierzony w art. 154 Konst. *Pastor Bonus*, zaś w art. 155 jej kompetencje w tej materii zostały dokładnie określone: „Radzie przysługuje wydawanie autentycznej interpretacji ustaw powszechnych, firmowanej autorytetem Papieża, po wysłuchaniu w sprawach większej wagi tych dykasterii, do których sprawy należą ze względu na materię”.

3. Zadaniem Rady jest „autentyczna interpretacja ustaw uniwersalnych Kościoła”. Interpretacja ta polega na ustalaniu właściwego znaczenia normy zawartej w obowiązujących przepisach prawnych. Nie jest to tworzenie nowej normy prawnej, ale ustalanie takiego znaczenia normy, jakie chciał jej nadać sam prawodawca. Potrzeba takiej wykładni ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy w bezpośrednim rozumieniu tekstu prawnego zaistniały wątpliwości.

² AAS 86(1984) 433–434.

³ Motu Proprio Benedykta XV „Cum iuris canonici” z 15 września 1917 r.: AAS 9(1917) 483ns.

⁴ Motu Proprio Pawła VI „Finis Concilio” z 3 stycznia 1966 r.; AAS 58(1966) 37–40.

⁵ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, Lublin 1985, s.48–50, 65–66, 68.

Wątpliwości te należy usunąć przy użyciu odpowiednich dyrektyw interpretacyjnych wskazanych w kan.17, tzn. należy uwzględnić miejsca paralelne, jeśli takie są, cel i okoliczności wydania i stosowania ustawy oraz zamiar prawodawcy. Chodzi tu o usuwanie wątpliwości obiektywnych, które mają swoją podstawę w tekście prawnym (np. wieloznaczność użytych wyrażeń, brak elegancji w redagowaniu przepisów prawnych), a nie tylko w umyśle interpretatorów.

4. Przedmiotem tej wykładni są ustawy kościelne. Zakres kompetencji, jakie powierzone były Papieskiej Komisji do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych z 1984 r., obejmował tylko interpretację „kanonów KPK i innych ustaw powszechnych Kościoła Łacińskiego”. Natomiast zakres kompetencji Rady Interpretacyjnej, jaki został określony w art. 155 PB, jest szerszy. Obejmuje bowiem wszystkie „*ustawy powszechne Kościoła*”, tzn. zarówno ustawy Kościoła Łacińskiego jak też ustawy Kościołów Wschodnich. Dlatego po promulgacji *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* w 1990 r. została rozwiązana *Papieska Komisja ds. Rewizji Kodeksu Kościołów Wschodnich*, a kompetencje w zakresie autentycznej interpretacji ustaw powszechnych również Kościołów Wschodnich zostały powierzone Radzie Interpretacyjnej. Wyrażenie „ustawy powszechne Kościoła” obejmuje zatem: KPK Kościoła Łacińskiego, Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, inne ustawy powszechne — także szczególne lub specjalne (np. Konstytucja Ap. *Pastor Bonus*) — które są wydane bądź dla Kościoła Łacińskiego bądź dla jednego lub wszystkich Kościołów wschodnich.

5. Zgodnie z tradycją kanonistyczną, która znalazła potwierdzenie w kan.16 § 2, wyróżnia się dwa rodzaje interpretacji autentycznej, a mianowicie: a) interpretację deklaratywną, polegającą na wyjaśnianiu wyrażeń zawartych w ustawie, które nie budzą obiektywnych wątpliwości; b) interpretację wyjaśniającą słowa ustawy, które są obiektywnie wątpliwe i niejasne, przez co wywołały rozbieżności wśród prywatnych interpretatorów — także cieszących się autorytetem profesorów prawa kanonicznego — a nawet w orzecznictwie.

Wykładnia, która tylko deklaruje, jakie jest właściwe znaczenie normy zawartej w ustawie, mimo że nie ma co do tego obiektywnych wątpliwości, posiada — jak wskazuje kan.16 § 2 — taką samą moc co ustawa interpretowana i działa retroaktywnie, czyli obowiązuje od tego momentu, w którym zaczęła obowiązywać interpretowana ustawa.

Wykładnia polegająca na wyjaśnieniu obiektywnych wątpliwości co do właściwego znaczenia ustawy⁶, może być: zawężającą lub rozszerzającą. Interpretacja jest zawężająca (*restrictiva*), gdy ostateczny wynik wykładni — określający właściwe znaczenie normy — obejmuje węższy zakres jej adresatów lub przypadków aniżeli ten, jaki nasuwa się przy jej dosłownym, czyli literalnym rozumieniu. Interpretacja rozszerzająca (*extensiva*), ma miejsce wtedy, gdy ostateczny wynik wykładni — określający właściwe znaczenie normy zawartej w interpretowanej ustawie — obejmuje szerszy zakres adresatów i liczby przypadków w stosunku do tego znaczenia, jakie się nasuwa przy jej dosłownym rozumieniu⁷. Interpretacja wyjaśniająca — zarówno zawężająca, jak i rozszerzająca — w myśl kan.16 § 2, nie działa wstecz, czyli obowiązuje od momentu jej promulgacji.

6. Decyzje interpretacyjne tej Rady mają charakter autentyczny, tzn. że w myśl kan. 16 § 1 podejmowane są na mocy władzy powierzonych jej przez papieża jako najwyższego prawodawcy, i faktycznie są przez niego aprobowane. Aprobata ta może być w formie zwyczajnej i specjalnej. Pierwsza forma ma charakter aprobaty zwyczajnej, o której informacja

⁶ G. Michiels, *Normae generales iuris canonici*, ed. 2, I, Tornaci 1949, s.472—483; R.J. Castillo Lara, *De iuris canonici authentica interpretatione in actuositae pontificiae commissionis adimplenda*, *Communicationes* 20(1988) 278—279; J. Herranz, *Il Pontificio Consiglio della Interpretazione dei testi legislativi*, w: *La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor Bonus*, Citta del Vaticano 1990, s.470; L.G. Wrenn, *Authentic Interpretations on the 1983 Code*, Washington D.C. 1983, s. 1—2.

⁷ Na przykład, Papieska Komisja do Autentycznej Interpretacji KPK w orzeczeniu wydanym 1929 r. dokonała interpretacji rozszerzającej, wyjaśniając, że w kan.1099 § 2 KPK z 1917 r. wyrażenie „ab acatholicis nati” — „narodzeni z niekatolików — znaczy, że do zachowania formy kanonicznej zawarcia małżeństwa nie są zobowiązani ci, których jedno z rodziców było akatolikiem, mimo że dosłowny sens tego wyrażenia wskazywał, że dotyczy tylko tych, których oboje rodzice byli akatolikami. Por. AAS 21(1929) 273; Wrenn, dz.cyt., s.2 i 4.

wyrażana jest formułą: „*Summus Pontifex in audientia ... de supradicta decisione certior factus, eam publicari iussit*”. Druga forma aprobaty ma charakter specjalny; ma ona miejsce wówczas, gdy natura danej interpretacji — rozszerzającej lub ścieśniającej — tego wymaga. Taka decyzja interpretacyjna ma charakter nowej ustawy⁸.

7. Wszystkie decyzje interpretacyjne Rady powinny być promulgowane, chociaż w przeszłości nie wszystkie tego rodzaju decyzje Papieskiej Komisji Interpretacyjnej musiały być publikowane. Obecnie tego wymaga sama natura interpretacji autentycznej, wydanej na sposób ustawy (*per modum legis*). Taki wymóg wynika nie tylko stąd, że promulgacja jest istotnym elementem ustawy (por. kan.7), ale także z wyraźnego nakazu nowego KPK, aby każda interpretacja autentyczna — także deklaratywna — została opublikowana (por. kan.16 § 2)⁹. Autentyczny walor wykładni zależy więc nie tylko od tego, czy pochodzi od Rady Interpretacyjnej, ale również od tego, czy orzeczenie zostało należycie opublikowane. Zgodnie z kan.8 § 1, publikacja ta następuje przez zamieszczenie tekstu w *Acta Apostolicae Sedis*.

8. Kompetencje interpretacyjne, jakie przysługują Radzie, nie obejmują władzy uzupełniania prawa w wypadku zaistnienia luki prawnej. W celu wypełnienia takiej luki trzeba zwrócić się do najwyższego prawodawcy o wydanie odpowiedniej ustawy. W razie zaistnienia konkretnej potrzeby w poszczególnym wypadku uzupełnienia tej luki może dokonać odpowiedni organ władzy kościelnej w drodze analogii prawnej w granicach określonych w kan.19.

⁸ Castillo Lara, art. cyt., s. 281.

⁹ Castillo Lara, art.cyt., s. 286; Herranz, art. cyt., s.474.